
Věda o tanci – choreology, dancelogy...?

Konference Taneční věda – minulost a současnost

Silvia Nemcová

Otázky týkající se vývoje a aktuálního stavu tanečnického výzkumu se staly ústředním tématem mezinárodní konference *Choreology – past and present*.¹ Jejím cílem bylo představit přístupy a metodologie taneční vědy a nastínit klíčové směry, jimiž se tento obor dále rozvíjí. Konferenci, která se konala 29. listopadu 2024 v prostorách Galerie HAMU, organizoval Ústav pro taneční vědu Hudební a taneční fakulty Akademie múzických umění (HAMU) v Praze. Setkání přineslo nejen prohloubení odborné debaty, ale také identifikaci nových výzev, kterým tato specifická vědní disciplína čelí. Zároveň znovu potvrdilo nezbytnost mezinárodního dialogu mezi tanečními teoretiky, kteří přicházejí z různých zemí a disponují odlišným odborným zájemem a zkušenostmi. Kromě výzkumníků z České republiky uvedli své prezentace zástupci Rakouska (Rose Breussová, Claudia Jeschkeová), Rumunska (Nicoleta Demianová), Slovenska (Kristián Kohút, Ivica Liszkayová), Řecka (Marianna Panourgiová) a Malty (Deborah Williamsová, původem z USA).

Konference tematicky navázala na závěry předchozí Konference o tanečním výzkumu (2022),² která otevřela řadu zásadních otázek. Jednou z nich byla například absence jednotného a mezinárodně uznávaného názvu pro tanečnický obor. V rámci předchozí debaty bylo poukázáno na skutečnost, že termín „choreology“, ačkoli etymologicky odpovídá vědnímu oboru o tanci („choreo-“ – tanec, „-logy“ – věda), historicky odkazuje na Benešovu pohybovou notaci, tedy metodu záznamu tance, a není proto vhodný jako obecné označení oboru. Současně bylo na obou konferencích diskutováno, že ustálené názvy jako český pojem „taneční věda“ či německý „tanzwissenschaft“ jsou v některých jazycích neadekvátní nebo obtížně přeložitelné. Zejména v angličtině, která slouží jako globální jazyk vědecké komunikace, termíny „dance science“ či „dance studies“ plně nevyjadřují význam slova „věda“ tak, jak je chápán v českém kontextu. Tentokrát se však diskuse posunula dále představením návrhu nového označení „dancelogy“ nebo „choreology“. Navrhovaný název byl v rámci společné

¹ Taneční věda – minulost a současnost.

² Zpráva a příspěvky z konference viz *Živá hudba: časopis pro studium hudby a tance*. 2022, roč. 13, s. 91–178.

debaty obhajován jako potenciálně univerzální termín pro vědecký obor zkoumající tanec, neboť přímo reflektuje jeho předmět studia – tanec, podobně jako „music“ v muzikologii.

Konferenční den zahájila úvodním projevem Lucie Hayashi, vedoucí katedry tance HAMU a organizátorka celé akce. V průběhu dne bylo předneseno patnáct odborných příspěvků pokrývajících různá témata, na která navázala dvouhodinová panelová diskuse. Jedním z klíčových témat na předchozí konferenci (2022) byla absence specializovaného recenzovaného časopisu zaměřeného na taneční vědu. V této oblasti však došlo ke změně. Již v roce 2023 byl ve *Speciálním vydání Tanečních aktualit*³ poprvé publikován recenzovaný článek. O rok později přinesl nově vzniklý *Dance Context Journal*, navazující na *Speciální vydání*, podstatnou část svého obsahu ve formě odborných recenzovaných studií. Vyvrcholením večerního programu konferenčního dne byl slavnostní křest a představení tohoto pilotního čísla publikace.⁴ Je to pokrok, který přispívá k etablování taneční vědy jako uznávaného akademického oboru a zdůrazňuje tak smysl existence platformy, která slouží k vědeckému zpracování témat spojených s tancem.

Výzkum a výzkumník v centru pozornosti

V úvodním bloku konference vystoupila taneční vědkyně Dorota Gremlicová, vedoucí Ústavu pro taneční vědu, která představila důležité milníky vývoje této instituce, přičemž zdůraznila rok 2024, kdy ústav poprvé získal vlastní rozpočet. Dále se věnovala institucionalizaci taneční teorie (vědy) v Čechách, přičemž zmínila zakladatele oboru Jana Reimoseru a jeho významnou žačku Boženu Brodskou, na jejíž počest se konala předchozí konference. Současně připomněla i kořeny oboru a vyzdvihla osobnost Alfreda Waldaua.⁵ Na příspěvek Doroty Gremlicové vřele reagovala rumunská pedagožka Nicoleta Demianová, která podtrhla význam pořádání odborných akcí tanečních teoretiků na mezinárodní úrovni, když veřejně poděkovala profesorce Gremlicové a zástupcům české taneční vědy za inspiraci k vytvoření magisterského programu na univerzitě v Rumunsku. Ten nyní navštěvuje prvních sedm studentů. Téma umělecko-vzdělávacích aktivit dále rozvinul badatel Centra výskumu Hudobnej a tanečnej fakulty Vysoké školy múzických umění (VŠMU) v Bratislavě Kristián Kohút⁶, který vyzdvihl podstatu kongresů Tanec.SK pořádaných na VŠMU. Kristián Kohút také informoval o otevření nového bakalářského programu

³ *Taneční aktuality: Speciální vydání 2023*. Praha: Taneční aktuality, 2023.

⁴ *Dance Context Journal: Tanec ve veřejném prostoru*. Praha: Dance Context, z. ú., 2024.

⁵ K osobnosti Alfreda Waldaua viz: Dorota Gremlicová (ed.). *Historické studium tance v českém prostředí: sborník prací z konference katedry tance HAMU konané u příležitosti životního jubilea prof. Boženy Brodské*, Praha, 4. 11. 2002. Praha: AMU v Praze, HAMU, 2003.

⁶ Níže uvedení lidé nejsou zmíněni v pořadí, v jakém vystoupili na konferenci.

Foto: Ladislav Beneš

Foto: Ladislav Beneš

Teória tance, jehož kurikulum vzniklo za spolupráce s českými odborníky. Dále se zaměřil na kontinuální spolupráci Česka a Slovenska a její konkrétní příklady. Popsal rozvoj profesionálního tance na Slovensku, jenž byl úzce spjat s působením českých umělců, pedagogů a teoretiků. Zdůraznil vliv Iva Váni Psoty, Roberta Brauna a Jana Reimoserera na stěžejní osobnosti slovenského tanečního umění a vzdělávání,⁷ například na Emila T. Bartka, který v roce 2018 vydal první komplexní encyklopedické dílo v oblasti tance na Slovensku.⁸

Daniela Stavělová, vědecká pracovnice Ústavu etnomuzikologie a etnochoreologie AV ČR, přiblížila různé aktuální přístupy badatelů při zkoumání lidového tance a kultury. Představením zájmů etnochoreologů přinesla další perspektivu zkoumání tance a přiblížila tím roli tohoto oboru v současném výzkumu i jeho interdisciplinární možnosti. Jiný pohled zase demonstrovala výzkumnice a socioložka Daniela Machová, která ukázala využití sociologických výzkumných metod jako efektivního nástroje pro získávání informací spojených s tancem. Ačkoli tento přístup nebyl v taneční vědě dosud využíván v takové míře jako třeba v muzikologii, na příkladech ze své praxe prokázala jeho značný potenciál. Teatroložka Libuše Hronková upozornila na vhodný materiál pro výzkum dějin tance, zejména z 19. a 20. století, který se nachází ve sbírkách Divadelního oddělení

Národního muzea. V rámci svého příspěvku poukázala na zatím neprobádané osobní pozůstalosti, které také nabízejí bohatý materiál ke studiu, a představila novinky v katalogu muzea, jež by měly usnadnit orientaci v dostupných zdrojích.

Záznam tance a dnešní výzkum

První, kdo se v konferenční den věnoval tématu pohybových a tanečních notačních systémů, byla německá choreoložka Claudia Jeschkeová, která zdůraznila jejich stále důležitý význam. Pro ukázkou vztahu mezi taneční teorií a praxí použila svou práci o Václavu Nižinském, který byl nejen choreografem a tanečníkem, ale rovněž notátorem a teoretikem. K tématu tanečních notací promluvila i badatelka a taneční kritička Zuzana Rafajová. Ve svém příspěvku vyjádřila nadšení pro taneční zápisy baletů a zaměřila se na práci dvou osobností: Henriho Justamanta, který v režijních knihách zachytil francouzský baletní repertoár z poloviny 19. století, a Nikolaje Sergejeva, jehož notace dokumentují balety carských divadel v Petrohradě z přelomu 19. a 20. století. Výzkumnice a historička Helena Kazárová otevřela problematiku reinterpetace tzv. tradičního baletního repertoáru z dostupných notací a pramenů, přičemž se zaměřila na rozdíly mezi přístupy imitace (*nachahmung*) a následování (*nachfolge*). Svou výzkumnou činnost doplnila příklady, které zasadila

⁷ Například na Dorotheu Tóthovou, Alicu Pastorovou, Ludvika Kotziana, Olgu Markovičovou, Juraje Kubánka nebo Štefana Nosála.

⁸ Emil T. Bartko. *Stručná encyklopédia tanečného umenia*. Bratislava: Verbunk, vydavateľstvo tanečnej literatúry a časopisu TANEC v spolupráci s Vysokou školou múzických umení, 2018.

Foto: Ladislav Beneš

do kontextu příslušných estetických a filozofických proudů.

V současnosti je zaznamenávání tance stále častěji realizováno prostřednictvím videozáznamů, které díky snadné a rychlé dostupnosti získávají na popularitě. Využití kamery v terénním výzkumu tance ilustrovala řecká odbornice Marianna Panourgiová, která představila svůj projekt na tanečních školách v Aténách, zaměřený na zachycení tradice ústního předávání současného tance. Používání různých digitálních médií a materiálů se dnes už stalo běžnou součástí světa tanečních umělců. Tato změna výrazně ovlivňuje i současnou choreografickou tvorbu, což ve své prezentaci potvrdila choreografka a badatelka Rose Breussová. Zaměřila se na digitalizaci v profesionální praxi tanečníků a choreografů a představila projekt *movementmachines.org* multimodální webové platformy zaměřené na zkoumání propojení mezi tanečními praktikami a moderními médii či technologiemi.

Současný stav taneční teorie i praxe

Zajímavý pohled na školy v západní Evropě přinesla svým příspěvkem odbornice Petra Dotlačilová, která vycházela z desetileté zkušenosti získané v zahraničí. Poukázala na to, že zatímco historiografie v některých oblastech zůstává základní součástí studia, v západní Evropě se pozornost stále více zaměřuje na aktuálnější témata, jako jsou národní vlivy, genderová nerovnost či postavení menšin, a to nejen v teoretickém kontextu, ale také v rámci performativních studií. Vzhledem k tomu, že historiografický přístup v těchto zemích

silně ustupuje, nastolila otázku, jakými způsoby jej vlastně pro dnešní studenty zatraktivnit. Podobným tématem se zabývala i taneční antropoložka Deborah Williamsová, která se ve svém příspěvku soustředila na otázky týkající se vysokoškolského tanečního vzdělávání a jeho proměn. Porovnávala starší výukové metody ze 70. a 80. let, které jsou stále běžné na mnoha školách, s potřebami současných studentů. Zkoumala, zda tyto metody dokážou udržet motivaci studentů a zároveň jak u mladých lidí celkově zvýšit zájem o humanitní obory. Deborah Williamsová zaujala studenty katedry tance HAMU sérií přednášek již v průběhu dní předcházejících konferenci. Povzbudila je k odvaze zkoumat nové oblasti a ukázala, jak mohou etnografické a antropologické přístupy pomoci. Přednášky zaujaly nejen studenty denního a dálkového studia, ale také pedagogy, doktorandy a studenty programu Erasmus+. Před dvěma lety se také diskutovalo o tom, jak zvýšit zájem studentů o výzkumnou činnost, účast na konferencích či publikování. Přednášky Deborah Williamsové spolu s konáním konference však naznačily, že se zájem mladé generace v této oblasti prohlubuje.

Na konkrétní psychologické a pedagogické aspekty praktického tanečního vzdělávání se zaměřili badatelka Nicoleta Demianová a odborník Josef Bartoš. Demianová společně s mladými výzkumníky teoreticky i participativně analyzovala přístupy k výuce tance a hledala nové didaktické strategie či rozvíjela metody, které by zlepšily efektivitu vzdělávacího procesu v taneční praxi. Josef Bartoš

zdůraznil význam péče o duševní zdraví studentů tanečních konzervatoří v Čechách a představil výsledky své studie, která analyzovala aktuální psychický stav těchto žáků. Poukázal na možnost využít získaná data k pořádání preventivních seminářů nebo úpravě vzdělávacích osnov, což by mělo přímý dopad na praktické uplatnění vědy a snad i pozitivnější postoj studentů (konzervatoří) k tomuto oboru. K podpoře psychického zdraví u (před)profesionálních tanečnicků navrhl zejména aplikaci metodologie sportovní psychologie.

Konferenci uzavřela Lucie Hayashi, která se zaměřila na propojení managementu s tancem. Zdůraznila, že efektivní využití manažerských dovedností může přispět nejen tanečnickům, ale i celému tanečnímu oboru, zejména pokud by management vykonávali lidé s vlastní taneční zkušeností. Upozornila však na časté obavy tanečnicků z odpovědnosti a nemožnost věnovat se této oblasti kvůli časově náročnému pracovnímu vytížení. Dále analyzovala ekonomické a společenské aspekty tanečního výzkumu a jeho význam pro rozvoj taneční kultury. Poukázala na překážky, jako jsou nedostatek financí, slabá infrastruktura a omezená institucionalizace oboru ve srovnání s jinými uměleckými disciplínami. Uvedla, že většina odborníků provádí výzkum jen jako vedlejší činnost, což omezuje tuto profesi i dosah výzkumných výsledků, které často zůstávají dostupné pouze úzkému okruhu odborníků.

Závěrem

„Nutno strážlivě přiznat, že dojem z některých v pátek přednesených příspěvků i bodů sobotní diskuse mohl být krajně depresivní,“ napsala Zuzana Rafajová do reportáže z konference v roce 2022.⁹ Já jako tehdy nejčerstvější studentka taneční vědy, která měla za sebou pouze pět dní studia a žádnou představu o problémech, které tento obor provázejí, jsem si pravdivost tohoto hodnocení uvědomovala o to víc. Tentokrát, po pár letech, však musím říct, že výsledky i průběh celé konference působily podstatně optimističtější a nadějněji. Setkání vytvořilo prostor pro sdílení názorů, které reflektovalo nejen výzvy, ale i úspěchy. Přidanou hodnotou byla také neformální setkání během kávových přestávek a obědů. Tato zdánlivě nenápadná, ale přínosná příležitost umožnila účastníkům sdílet poznatky o aktuálních otázkách a situaci v různých zemích.

Na závěrečné debatě byla otevřena témata, která se dotýkají aktuálních problémů v oblasti taneční vědy. Jedním z nich je skutečnost, že studium taneční vědy je v mnoha zemích obtížně aplikovatelné v praxi. Po dokončení studia často není pro absolventy dostupné odpovídající pracovní uplatnění v oboru, což vede k tomu, že mnozí odborníci jsou nuceni vykonávat druhou – hlavní – práci, která je finančně živí, zatímco výzkumná činnost zůstává na okraji jejich profesního života. Tento problém úzce souvisí s otázkou financování a podpory výzkumných

⁹ Zuzana Rafajová. *Radosti a strasti tanečního výzkumu*. Dostupné z: <https://www.tanecniaktuality.cz/reportaze/radosti-a-strasti-tanecniho-vyzkumu>.

Foto: Ladislav Beněš

pracovníků. Taneční vědci čelí nejen nedostatku finančních prostředků, ale i nízkému uznání a respektu. Naráží se dokonce na to, že taneční věda nemá dostatečný respekt ani ze strany tanečních praktiků. Jedním z návrhů, jak tuto situaci zlepšit, bylo propojení celé komunity odborníků a vytvoření tanečnické společnosti, která by reprezentovala obor jako jednotný celek. Taková organizace by mohla posílit komunikaci uvnitř oboru a zároveň zlepšit jeho viditelnost navenek.

Dalším podnětem bylo pokusit se lépe specifikovat potřeby a výzkumné otázky v rámci různých kategorií tance a jeho výzkumu. Nesjednocená interdisciplinárta oboru byla označena za dlouhodobý problém, který je obtížné udržet. Účastníci konference se shodli na potřebě jasněji definovat a prezentovat, co vše taneční výzkum zahrnuje, protože samotný tanec je velmi rozmanitý – zahrnuje moderní taneční techniky, lidové tance, společenské tance a v jejich rámci různé styly, klasický tanec a jeho podoby a mnoho dalších tanečních žánrů, a to jak ve formě participace, tak v prezentačních formách. Tyto různé oblasti si žádají specifické odborné

zaměření a specializaci. Dále byla kritizována skutečnost, že současný výzkum se zaměřuje především na tanec v kontextu divadla a jeviště, přičemž tanec mimo tyto rámce zůstává opomíjen. Jasnější struktura a kategorizace výzkumných zaměření by mohla pomoci identifikovat oblasti, které dosud nejsou dostatečně zkoumány a potřebují větší pozornost a podporu.

Konference zdůraznila nepostradatelnou roli setkání tanečních vědců a nezbytnost mezinárodního dialogu pro další rozvoj oboru. Byly naznačeny konkrétní kroky, které mohou přispět k pokroku taneční vědy, přičemž v „době bourání hranic“ je důležité znovu definovat pojmy a metodologické přístupy. Zvláště důležitá byla i účast studentů. Taneční věda má významnou minulost a silnou přítomnost, je ale třeba myslet i na to, aby její poznatky byly sdíleny tak, aby motivovaly nové generace odborníků a podporovaly další výzkum a vzdělávání. Tanečnický obor ukázal, že má pevné základy na mezinárodním poli, je podporován odhodlanými výzkumníky a na jeho budoucnosti stojí za to i nadále pracovat.